

Dr hab. Grażyna Cern

Gdańsk 2.08.2022 r.

Akademia Nauk Stosowanych

W Elblągu

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Pawła Kamińskiego pt.: *Konstrukcja i charakter prawny ugody jako uniwersalnego narzędzia rozwiązywania sporów prawnych*, przygotowanej pod kierunkiem promotora – prof. dr hab. Adama Doliwy.

I. Uwagi wstępne

Recenzja została sporządzona w związku z faktem powołania mnie w dniu 8 lipca 2022 r. przez Radę Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu w Białymstoku do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne Panu mgr Pawłowi Kamińskiemu.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789), mającego zastosowanie w związku z art. 179 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018 r. (Dz.U. 2022 r. poz. 1010 z późn. zm.), recenzent ocenia, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną doktoranta w zakresie prawa, a także umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

II. Wybór tematu rozprawy

Przyjęte sformułowanie tematu rozprawy doktorskiej - *Konstrukcja i charakter prawny ugody jako uniwersalnego narzędzia rozwiązywania sporów prawnych* należy ocenić pozytywnie. Autor podjął się niezwykle trudnego i skomplikowanego zadania, wymagającego znacznego wysiłku i ogarnięcia ogromnego pola badawczego, obejmującego omawianą

problematykę zarówno w sferze prawa prywatnego jak i publicznego. Dlatego też konieczne było, dla precyzyjnego przedstawienia tytułowego zagadnienia – z jednej strony – wniknięcie w istotę umowy ugody w prawie cywilnym, w prawie pracy, prawie rodzinnym itp., z drugiej strony – prawa administracyjnego. Zakreślenie tematu do tak szerokiego wycinka wspomnianego zagadnienia niewątpliwie należy uznać za bardzo dobre posunięcie. Ta interdyscyplinarność i zrozumienie potrzeby wszechstronnego ujęcia tematyki stanowi szczególny walor rozprawy.

Już tych kilka uwag przesądza, że jest to pierwsze w literaturze polskiej tak pogłębione teoretycznie opracowanie tego zagadnienia. Co prawda powstała publikacja monograficzna zajmująca się instytucją ugody, ale Autor tej monografii dokonał jedynie analizy umowy ugody w prawie cywilnym materialnym (D. Dolęba, *Ugoda w polskim prawie cywilnym*” Warszawa 2012). Instytucja ugody była przedmiotem rozważań przedstawicieli doktryny, ale tylko w kontekście relacji ugody materialnoprawnej do ugody sądowej (np. A. Franusz, *Charakter prawny ugody sądowej oraz skutki prawne jej zawarcia*, SP 2014, nr 24; T. Wojciechowski, *Charakter prawny ugody sądowej*, SP 2001, nr 6; P. Buczkowski, *Ugoda w prawie cywilnym materialnym i procesowym – wady i zalety*, PPH, 2010, nr 5). Są to przede wszystkim opracowania dotyczące węższych zakresów tematycznych dotyczących ugody. A zatem nie dokonano, jak już wcześniej wspomniano, dotychczas analizy porównawczej ugody na tle różnych dziedzin prawa. Należy dodać, że temat podjęty przez Autora niesie w sobie potencjał wielu problemów na styku prawa prywatnego i publicznego.

Podsumowując - dokonany przez Autora wybór tematu dysertacji doktorskiej jest zasadny, interesujący i cenny z naukowego punktu widzenia. Nie ulega wątpliwości, że problematyka podjęta przez Autora będzie budziła zainteresowanie czytelników. Ponadto uważam, że aktualność podjętej tematyki jest na tyle istotna, że praca mogłaby zostać opublikowana, po uwzględnieniu uwag promotora i recenzentów.

III. Cele rozprawy i hipotezy badawcze

Głównym celem badawczym rozprawy jest przedstawienie instytucji ugody jako uniwersalnego narzędzia rozwiązywania sporów prawnych, oraz ocena dotychczasowych rozwiązań prawnych funkcjonujących w tym zakresie w prawie polskim. Ponadto jak wskazuje Autor dodatkowym celem rozprawy jest wyróżnienie elementów wspólnych

różnych form ugodowego rozwiązywania sporów w wybranych gałęziach prawa. Celem podjętych badań jest również próba ustalenia, dlaczego organy administracji publicznej ustępują z pozycji władczej i sięgają po instytucję ugody. Należy podkreślić, że Autor w kontekście tak sformułowanego celu badawczego zadaje pytanie, czy cywilistyczna konstrukcja ugody może być wykorzystywana w innych gałęziach prawa? W ramach oceny ogólnospołecznej Autor odnosi się do zasady pomocniczości wyrażonej w Preambule do Konstytucji RP, jako jednej z zasad ustrojowych w RP, oraz do normatywnych, socjologicznych oraz prakseologicznych uwarunkowań ugodowego rozwiązywania sporów.

Na podstawie powyższych rozważań Autor stawia pytanie, czy ugoda cywilnoprawna o określonej konstrukcji i charakterze prawnym stanowi fundament, rozwiązanie modelowe oraz czy odpowiada na potrzeby rozwiązywania sporów prawnych wynikających z innych niż cywilnoprawne stosunków prawnych, stanowiąc przez to uniwersalne narzędzie rozwiązywania sporów prawnych? Niezwykle istotna jest odpowiedź na pytanie, czy możliwe jest (i czy jest to niezbędne) sformułowanie definicji legalnej (ogólnej) ugody, która stanowiłaby podstawę do konstruowania modelu ugody w innych gałęziach prawa?

Postawiona w rozprawie hipoteza badawcza, która wynika bezpośrednio z celu, jest stwierdzenie, że w drodze szczegółowej analizy przypadków ugodowego rozwiązywania sporów prawnych, w zróżnicowanych sferach stosunków prawnych, można i należy wyodrębnić uniwersalny model ugody. Ta trafna diagnoza prowadzi Autora do postawienia dodatkowych szczegółowych hipotez na które w dalszych częściach rozprawy stara się odpowiedzieć. Celem tych szczegółowych hipotez (s.14-18) jest:

- 1) wykazanie, że instytucja ugody stanowi niezbędny, konstrukcyjny element ugodowych sposobów rozwiązywania sporów;
- 2) potwierdzenie, czy konieczne jest sformułowanie ogólnej normatywnej definicji ugody w ogólności na tle różnych gałęzi prawa;
- 3) wykazanie istnienia modelu ogólnego ugody oraz zakresu jego wykorzystania w obrocie prawnym;
- 4) potwierdzenie, że elementy konstrukcyjne ugody cywilistycznej pozwalają zastosować ugodę do regulacji spornych stosunków prawnych w różnych dziedzinach prawa;

- 5) udowodnienie, że wzajemne ustępstwa stron stanowią najważniejszy element konstrukcyjny ugody w każdej z dziedzin prawa;
- 6) odpowiedź na pytanie, czy możliwe jest wyodrębnienie elementów wspólnych dla różnych form ugodowego rozwiązywania sporów.

Podsumowując, cel pracy, hipoteza główna oraz hipotezy szczegółowe (pomocnicze) zostały sformułowane jednoznacznie i prawidłowo, umożliwiając osiągnięcie założonego celu badawczego.

IV. Ocena struktury rozprawy i zastosowania metod badawczych

Podział treści rozprawy jest ujęty w sposób prawidłowy i logiczny. W analizowanej rozprawie bez wątpienia - należy zauważyć, że imponuje ona rozmachem przeprowadzonych badań oraz w zakresie sposobu przedstawienia ich wyników, nie tylko w zakresie ilości stron (łącznie 401 stron, w tym bibliografia, strona 4 pusta), ilości odesłań do przypisów (1309 pozycji), oraz ilości wykorzystanej w niej literatury (400 pozycji, plus 17 pozycji stron internetowych), ale także orzecznictwa sądowego (Wyroki Trybunału Konstytucyjnego, Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, Wyroki Sądu Najwyższego, Uchwały Sądu Najwyższego, Postanowienia Sądu Najwyższego, Wyroki sądów apelacyjnych, Postanowienia sądów apelacyjnych, Wyroki sądów okręgowych, postanowienia sądów okręgowych, wyroki sądów rejonowych, postanowienia sądów rejonowych, wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego, wyroki wojewódzkich sądów administracyjnych, orzeczenia innych organów (169 pozycji).

Autor dzieli rozprawę na cztery rozdziały, dzielone następnie na podrozdziały, sygnalizujące problematykę danego rozdziału rozprawy a wszystkie rozdziały zamykają wnioski (jako podrozdziały), co pozwala na zwiększenie przejrzystości opracowania. Rozprawa poprzedzona jest 12 stronicowym Wprowadzeniem a kończy szerokie Podsumowanie.

Autorowi w miarę udało się dość trudna sztuka zachowania symetrii pomiędzy obszernością poszczególnych rozdziałów. Pierwszy rozdział *Idea ugodowego rozwiązywania sporów prawnych* liczy 58 stron, drugi rozdział w którym Autor omawia umowę ugody w prawie cywilnym, liczy 51 stron. Trzeci rozdział zatytułowany *Uгода w wybranych gałęziach*

prawa – analiza porównawcza - w kierunku uniwersalnego modelu ugody, liczy 132 strony, natomiast rozdział czwarty zatytułowany *Podstawowe elementy konstrukcyjne i modelowe ugody ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnych ustępstw stron*, liczy 82 strony.

Pozytywnie należy ocenić Wprowadzenie do dysertacji, gdzie Autor w sposób interdyscyplinarny, wielowątkowy wyjaśnił przyczyny wyboru tematu, jego znaczenie a także wymienił metody badawcze, które stosował następnie w analizie podjętych zagadnień. Ponadto w Wprowadzeniu przedstawił zwięźle treść poszczególnych rozdziałów i związek między nimi (s. 20). Niemniej jednak w mojej ocenie Wprowadzenie jest zbyt rozbudowane (liczy 12 stron), co utrudnia jego odbiór. Wstęp powinien być bardziej syntetyczny (krótszy) oraz autorski, co oznacza ograniczenie w nim, w miarę możliwości liczby przypisów

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w rozprawie jest formalno-dogmatyczna analiza tekstów aktów prawnych z jednoczesnym wyraźnym uwzględnieniem aspektów funkcjonalnych. Przy interpretacji przepisów prawnych Autor wykorzystał metody wykładni tekstów prawnych tzn. językową, systemową i funkcjonalną, oraz w niewielkim zakresie metodę historyczną co pozwoliło Autorowi na osiągnięcie celu pracy.

V. Ocena strony merytorycznej pracy

Autor przygotował rozprawę doktorską, w której w sposób co do zasady prawidłowy dokonał analizy konstrukcji prawnej ugody jako uniwersalnego narzędzia rozwiązywania sporów prawnych. Zawarte w recenzowanej rozprawie rozważania potwierdzają umiejętności badawcze jej Autora, który wykazał się umiejętnością przeprowadzenia pogłębionej analizy przepisów prawa, jak też orzecznictwa oraz formułowania adekwatnych wniosków, z którymi generalnie trudno się nie zgodzić. Należy dodać, że Autor podjął się z powodzeniem, udowodnienia prawdziwości wskazanej w jej „Wstępie” głównej tezy badawczej, a także przedstawionych hipotez badawczych (zob. uwagi zawarte w pkt 3 niniejszej recenzji). Postawiona w pracy teza główna, już sama w sobie zawiera tezy cząstkowe (o czym wyżej). Wysoko oceniam umiejętność stawiania pytań badawczych (s. 14), na które znajdujemy odpowiedź w rozprawie.

1. W rozdziale pierwszym Autor przedstawił problematykę dotyczącą idei ugodowego rozwiązywania sporów prawnych. Ma on niejako charakter wstępny a Autor w pierwszej kolejności przedstawia rys historyczny instytucji ugody oraz ugodowego rozwiązywania sporów poczynając od prawa rzymskiego. Nie ulega wątpliwości, że prawo rzymskie odegrało znaczącą rolę w tworzeniu się europejskich systemów prawnych, w szczególności prawa cywilnego. W związku z tym Autor zadaje pytanie, czy również instytucja ugody wywodzi się z tradycji rzymskiej? Autor przedstawia (ogólnie) rozwiązania dotyczące powyższego problemu w systemach prawnych państw zaborczych, oraz w okresie dwudziestolecia międzywojennego, czyli po odzyskaniu niepodległości i w dobie scalania prawodawstwa w Polsce.

Poza tym scharakteryzowany został model ugodowego rozwiązywania sporów oraz wyodrębnione przez doktrynę tryby ich rozwiązywania. Autor – zresztą słusznie - podkreśla, że model ugodowego rozwiązywania sporów stanowi punkt wyjścia do analizy instytucji alternatywnych metod rozwiązywania sporów (ang. *Alternative Dispute Resolution*, ADR), takich jak negocjacje, mediacje, arbitraż. W związku z tym zadaje On pytanie, czy możliwe jest wyodrębnienie elementów wspólnych dla różnych form ugodowego rozwiązywania sporów, oraz czy ugoda stanowi niezbędny, konstrukcyjny element ugodowych sposobów rozwiązywania sporów prawnych. Odpowiedź na tak zadane pytanie została sformułowana w zakończeniu rozdziału pierwszego w pkt. 1.5 (Wnioski). W ocenie Autora do elementów wspólnych ADR należy zaliczyć: małe sformalizowanie, szybkość, elastyczność w zakresie kształtowania spornego stosunku prawnego, niższe koszty, oraz ich dowolność, autonomia stron. Niemniej jednak ADR mają wyłącznie charakter uzupełniający i wspierający wymiar sprawiedliwości. Jeżeli chodzi o drugą część pytania, to odpowiedź Autora jest twierdząca (ostatni akapit s. 82).

Trzeba jednak odnotować, że co prawda Autor przedstawia poglądy doktryny jednak warto by Autor przedstawił także swoje stanowisko. Punkt 1.4. niniejszego rozdziału ma właściwie charakter opisowy.

2. W rozdziale drugim zatytułowanym *Umowa ugody w prawie cywilnym*, Autor w pierwszej kolejności stawia sobie za cel wyjaśnienia pojęcia „ugody” na gruncie prawa cywilnego materialnego i procesowego, wykorzystując przy tym bogatą literaturę przedmiotu oraz

orzecnictwa sądowego. W tej części dysertacji wyodrębnia On elementy konstrukcyjne ugody, które szczegółowo zostały omówione w kolejnych rozdziałach pracy. Oprócz pojęcia ugody *sensu largo* analizie poddane zostało pojęcie „ugody sądowej”, które odnosi się do ugody zawieranej w postępowaniu cywilnym przed sądem a także do ugody zawieranej poza nim. Autor stoi na stanowisku – i trudno się z tym nie zgodzić -, że ugoda ma charakter umowy uniwersalnej, która może mieć szerokie oraz ogólne zastosowanie, bowiem prowadzi ona do złagodzenia sprzecznych interesów stron powstających nie tylko na gruncie stosunków prawa cywilnego ale także niejednokrotnie wykraczających poza jej ramy (np. ugoda w prawie administracyjnym, prawie pracy, czy prawie karnym).

W dalszej części tego rozdziału Autor zadaje pytanie, czy możliwe jest i jednocześnie potrzebne sformułowanie ogólnej definicji legalnej ugody, która stanowiłaby podstawę konstrukcyjną ugody na gruncie innych gałęzi prawa? Po przeprowadzeniu szerokich rozważań na temat definicji ugody, Autor stoi na stanowisku iż w związku z brakiem ogólnej definicji ugody w systemie prawa zasadne jest przyjęcie, iż definicja ugody materialnoprawnej „mogłaby stanowić wzorcową definicję przy konstruowaniu pojęcia ugody na gruncie innych gałęzi prawa a także stanowić element odniesienia np. przy interpretacji oświadczeń woli stron” (s. 132). Nie ulega wątpliwości, że poszczególne elementy definicji ugody materialnoprawnej zostały ujęte w kodeksie cywilnym w sposób szeroki a to pozwala zastosować tą definicję do różnych sporów pomiędzy stronami określonych stosunków prawnych.

3. Zasadnicze znaczenie dla rozprawy ma rozdział trzeci zatytułowany *Ugoda w wybranych innych gałęziach prawa – analiza porównawcza – w kierunku uniwersalnego modelu ugody*. Autor podzielił ten rozdział na dwie części, gdzie w pierwszej kolejności omawia zagadnienia dotyczące ugody w prawie prywatnym uregulowanych w innych niż kodeks cywilny regulacjach ustawowych. W tej części rozdziału Autor dokonał analizy zastosowania regulacji ugodowych w prawie rodzinnym, w prawie pracy oraz ugody w bankowym postępowaniu ugodowym i ugody restrukturyzacyjnej. Ponadto dokonał On również analizy porównawczej ugody w prawie ubezpieczeń gospodarczych i społecznych.

Ciekawie wypadła analiza porównawcza ugody w wybranych gałęziach prawa publicznego, przeprowadzona w drugiej części rozdziału. Dotyczy ona głównie zagadnień

związanych z ugodą administracyjną np. uгода w sprawie ustalenia wysokości opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego, uгода w prawie wodnym itp. Osobno natomiast została omówiona uгода w nowym prawie zamówień publicznych. Autor wykazał, że jeżeli oderwiemy się od rozumienia ugody jako tylko klasycznej umowy prawa cywilnego wówczas łatwiejsze będzie dostrzeżenie ugody w innych gałęziach prawa. Wyprowadził On również tezę, iż „konstrukcja prawna ugody znana cywilistyce ma charakter bardziej uniwersalny niż to wynika z przepisów kodeksu cywilnego”. Przeprowadzone w rozdziale trzecim analizy pozwalają potwierdzić postawione na wstępie hipotezy szczegółowe (m.in. 1,4,6,), iż po pierwsze elementy konstrukcyjne ugody cywilistycznej pozwalają zastosować ugodę do regulacji spornych stosunków prawnych również na gruncie różnych dziedzin prawa (s.264), po drugie, wybrane rodzaje ugód w prawie prywatnym oraz w prawie publicznym opierają się na elementach konstrukcyjnych ugody cywilnoprawnej, po trzecie możliwe jest wyodrębnienie elementów wspólnych dla różnych form ugodowego rozwiązywania sporów.

Podsumowując – Autor w interesujący i niebudzący większych uwag i jednocześnie wystarczający dokonuje analizy porównawczej ugody w różnych gałęziach prawa (o czym wyżej).

Warto jednak zaznaczyć, że rozdział ten, jak już wspomniano zawiera 132 strony. Uważam, że mógłby on być podzielony na dwa odrębne rozdziały w których Autor przedstawiłby po pierwsze ugodę w prawie prywatnym po drugie ugodę w prawie publicznym.

4. Kontynuacja powyższego nurtu rozważań ma miejsce w rozdziale czwartym *Podstawowe elementy konstrukcyjne i modelowe ugody ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnych ustępstw stron*. Autor dokonuje syntezy, ujęcia systemowego, zmierzającego do ustalenia kryteriów *sine qua non* służących za podstawę kwalifikacji danej czynności prawnej stron jako ugody. Ponadto stawia On sobie za cel dokonanie szczegółowej analizy poszczególnych elementów konstrukcyjnych ugody, co wymagało odniesienia się do zagadnień dotyczących stosunku prawnego, który może być regulowany w drodze ugody. To z kolei wymagało dokonania ogólnej charakterystyki stosunków prawnych według przedmiotu regulacji (gałęzi prawa), oraz omówienie zagadnień przedmiotu ugody. Przeprowadzone badania pozwoliły na wysunięcie tezy, że w ugodzie istotne znaczenie mają ustępstwa, ponieważ brak ustępstw stron decyduje, iż dana czynność prawna nie jest ugodą.

5. Każdy rozdział pracy kończy się „wnioskami” (co oceniam jednoznacznie pozytywnie). Zakończenie pracy - stanowi w istocie zebranie tego, co już zostało wcześniej napisane, a w niektórych miejscach następuje powtórzenie wcześniejszych konkluzji, co można ewentualnie pochylić jako chęć wzmocnienia myśli i poglądów Autora. Pewien niedosyt pozostawia jednak brak w „Zakończeniu” wniosków *de lege ferenda*. Co prawda Autor twierdzi, że sformułowanie nowej oryginalnej definicji pojęcia ugody, nie jest ani możliwe ani celowe, to jednak wydaje się, że zaproponowanie nowej definicji ugody (uniwersalną) wydaje się w pełni uzasadnione.

Podsumowując – Z większością wniosków Autora trudno się nie zgodzić. Zarówno wyraźnie postawione tezy jak i sposób ich rozwinięcia i udowodnienia spełniają kryteria analizy naukowej. Zawarte w dysertacji doktorskiej rozważania są jasne i logiczne. Rozprawa ta została napisana dojrzałym, klarownym i precyzyjnym językiem. Przypisy zostały skonstruowane w sposób prawidłowy. Liczba typowych dla rozpraw doktorskich i innych tego typu prac drobnych niedoskonałości literowych, interpunkcyjnych, stylistycznych, gramatyczno-językowych czy znaczeniowych jest stosunkowo niewielka jak na tak obszerną, liczącą 401 stron rozprawę.

VI. Konkludując - stwierdzam, że rozprawa doktorska pt. *Konstrukcja i charakter prawny ugody jako uniwersalnego narzędzia rozwiązywania sporów prawnych*, odpowiada wymogom art. 187 ustawy z 20 lipca Prawo o szkolnictwie wyższym (tj. Dz. U. z 2022 r., poz. 574), tj. stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydata w zakresie nauk prawnych oraz że posiadał On umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Tym samym uważam, że zrecenzowana praca może być podstawą nadania Mgr Pawłowi Kamińskiemu stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

Dr hab. Grażyna Cern

